

Csáky Rozália és az előiskolák

PAPP KLÁRA

DEBRECENI EGYETEM | 2022. NOVEMBER 3.

(1784-1850)

A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE

Tudomány: út a világ megismeréséhez

Csáky Rozália levelezéséből: az iskoláztatás ügye

Kiindulópont: **az októberi kolozsvári konferencia**

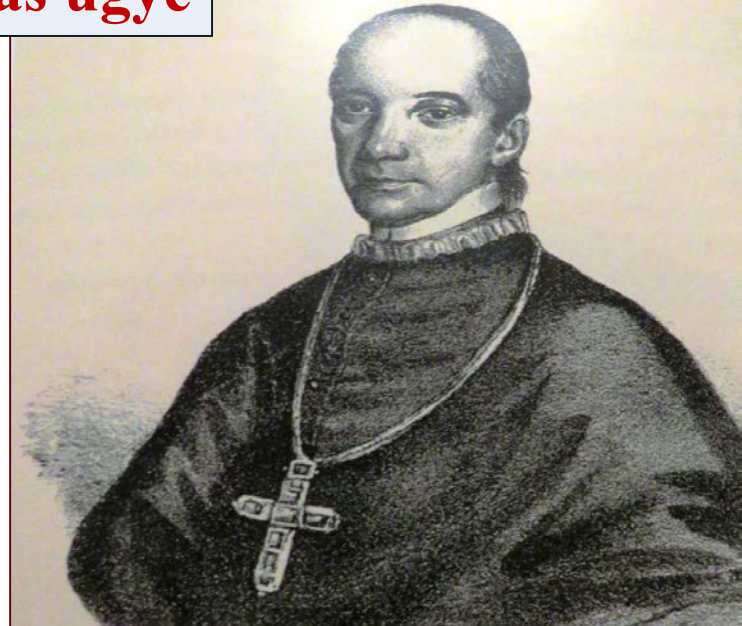
A férje halála (1843) utáni években is több hírt kapott az iskolákról.

Együttműködött **Kováts Miklós erdélyi püspökkel, akinek levelei szerint:**

1850-ben a **kolozsvári leányok iskolájába** is tanítót kerestek.

Egy „ide való, közép üdejű, magyar catholica leányt, **Krisik Pepit ... mind Sala, mind Pákei**, de mások is minden tekintetben dicsérik, commendáallyák, mind esméretest, jó tulajdonságokkal bírót.”

A püspök egy apácát szeretett volna, de a grófnő tanácsadóira hallgatva elvetette az ötletet!

Kováts Miklós erdélyi püspök
(1769-1852)

Wir Maria Ludovica von Gottes Gnaden
Kaiserin von Oesterreich, Königin von Ungarn und
Böhmen etc. etc. etc. geborne Erzherzogin von Oesterreich.

Geben hiemit der Lieben Andächtigen Rosalie von Csáky, gebornen Gräfin Csaky

zu vernehmen: daß Wir in Erwägung der von selber bewiesenen Andacht und Frömmigkeit, und in Anbetracht
Unserer Ordenskanzley vorgelegten Bitte und bewiesenen Ahnenproben, Uns bewogen finden, derselben den zur
immerwährenden Verehrung des heiligen Kreuzes gestifteten adelichen Sternkreuz = Orden in Gnaden zu verleihen. We
gleich, daß ihr gegebene Ordenszeichen an der linken Seite der Brust zu tragen, und versehen Uns, daß sie nie w
ich durch mangelhafte Beobachtung dieses Ordens würdig zu bezeugen, und den bestehenden Ordensregeln no
ß das Ordenszeichen von ihren Eiden oder Anverwandten Unserem Ordens
der werde, damit die üblichen Andachten verrichtet werden können. Uebrigens
der Haupt- und Residenzstadt Wien den 3ten May 1813.

Nach Ihrer R. M.
höchst eigenem

A rend jelmondata: **Salus et gloria**
(üdv és dicsőség): az erényes életet
és a **jótekonny cselekedeteket** ismerte
el, és várta el!

Csáky Rozália Habsburg-Estei Mária Ludovika
császárnétól 1813. május 3-án kapta meg a **női
csillagkereszt** osztrák rend kinevező iratát.

Branyicskai Bárá **Jósika Samuel**, cs. k. Aranykulcsos, belső titkos Tanácsos, Szent István Király Rendje kis keresztos Vitéze maga s testvérei: Bárá **Jósika Lajos**, cs. k. Aranykulcsos és Szent István Király Rendje kis keresztos Vitéze; Bárá **Jósika János**, a 3. Számu Huszár Ezredbéli, cs. k. alezredes, az Orosz Császári Szent Anna Rend Másod, Szent Wladimir Rendje harmad rendű vitéze, Bárá **Josika Antonia**, Kászoni Bárá **Bornemisza János**, hitvesse, Csillag keresztos Dáma; továbbá néhai testvére Bárá **Jósika Josepha**, Széplaki Bárá **Petryevith Horváth Jánosné** hátra maradt gyermekei **Lajos** és **Rozália**, nevökben keseredett szívvel jelenti forrón szeretett Annyok, s illetőleg Nagy Annyok,

özvegy Branyicskai Bárá Jósika Jánosné, született Keresztszeghi Graf Csáky Rozália,

Csillag keresztos- és Palotás Dáma szomorító kimultát, ki is hoszasabb szenvedés következtébe a halotti Szentségek felvétele után folyó 1850 évi November 30^{án} élte 66^{án} évében jobb életre szenderült.

Meghült tetemei folyó hó 3^{án} reggeli 10 orakor a Leopold városban a Carmélita Atyáknál lévő Szent Josef Egyházában csendességben bészenteltetnek, s ugyan ott ezen hó 4^{án} délelőtti 11 orakor, a Megboldogult lelkéért Engesztelő Aldozatok fognak a Mindenhatóhoz bémutatanni.

Bécs, December 1. 1850.

Milyen iskoláról van szó, kik a megnevezett személyek?

Kolozsváron Csáky Rozália kezdeményezésére 1823-ban alakult meg a Kolozsvári Nemes Jóltevő Asszonyi Egyesület, amely a szegények támogatásával foglalkozott, s 1830-ban jött létre a szegények gyermekeit befogadó óvoda. A levéltári források szerint a megnevezés: **kiseddóvó és előskola**

„két, három esztendősi fiú és leány gyermekek is, minden nemzet és vallás különbség nélkül reggeltől fogva késő estvig itten ügyeltessenek, ... **inkább az erkölcsi gyakarmány, mint tudomány tzeosztatik...**”

Az iskola 1832. évi jelentése szerint **Sala Mihály a titoknok, akit még ugyanebben az évben a „Szegények háza” secretariusának** írtak „Gubernalis secretarius Enlaki Sala Mihály Úr”

1845-ben a Szegények Dolgozó Intézete pénztárnoka: Pákei Lajos

Az éves elszámolások alapján bevételei:

újévi köszöntések váltsága,

önkéntes adományok,

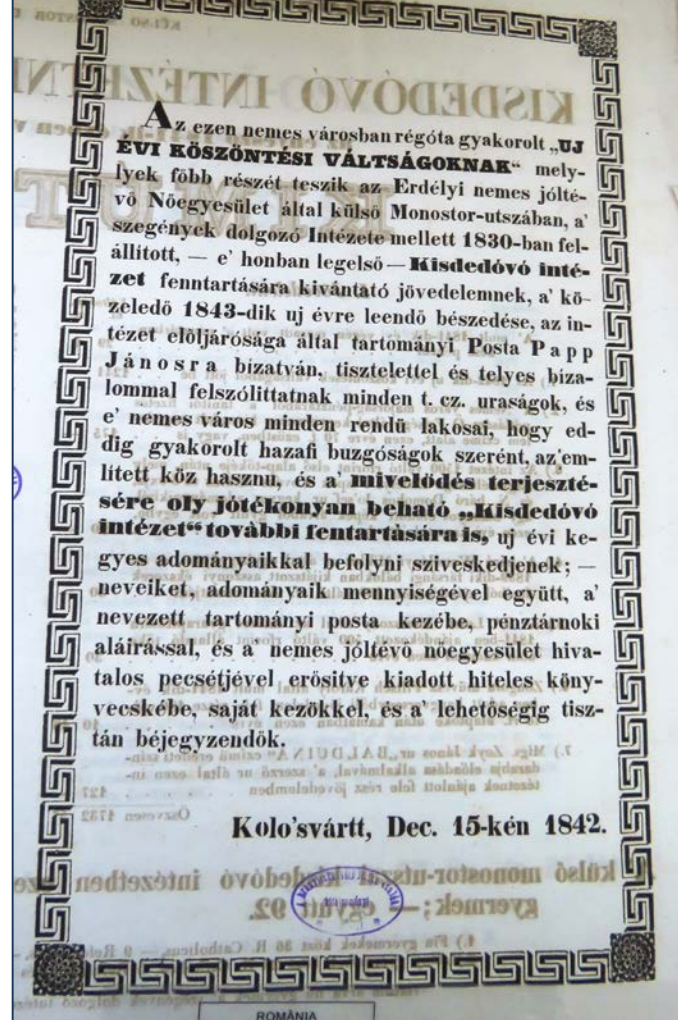
az intézet 1500 forintos első alap-tőkéje (Kováts Miklós püspök és Domokos József báró adománya)
éves kamata: 90 forint

Szegény sorsú szülők gyermekei számára (2000 váltó forintért) építtetett **ügyelő, elő-oskola** (1832)

Fr. Bótki Rozália
Jelenlét
Az új Pesteni Községi tanács, mely vállaltából, Mr. Bill ...
záró jövedelmén, más harmadik osztályára, hogy a Népkerthben, szegény sorsú szülők
kis gyermekei számára építtetett, ügyelő, elő-oskola tartására használat-
tatott. Ezen legszűkebb utczában tartotta Egyesületünk legszűkebb utczá-
nak az ifjú nemzedék helyett, itten lévén legszűkebb ki téve a társul-
tásunk, melyön dolgozó szülők árthatlan gyermekei a veszedelmek, betegségek,
lovallal való eltapadtatásnak, és egyéb nagy ügyeket nélkül az utczában
honzékban, mely lelki megváltásnak is. Ez az első ügyelő elő-oskola
fundamentumból építtetett, minden belső bútoraival együtt, 2000 Ft.
V. Csk. a hol is, más harmadik osztályára, hogy 60 is 70, különben
féle nemzet, és hatféle vallásán lévők gyermekei dajkáltatott, a mult

Újévi köszöntések váltsága

- 1832 – 1225 Rft
1836 – 917 Rft és 35 krajcár
1837 - 633 Rft
1838 – 270 Rft és 25 krajcár
1839 – 752 Rft és 45 krajcár
1840 - 641 Rft és 50 krajcár
1842 – 1241 Rft
1843 - 1180 Rft és 7 krajcár
1844 - 1061 Rft és 40 krajcár
1845 – 1043 Rft és 35 krajcár
1846 – 1016 Rft és 15 krajcár
1847 – 1015 Rft : 28 adakozó hölgytől
**1848 – „Özvegy Császárné Karolina Augusztá
Ő Felségétől ajándékozott 1000 Rft”**
1849 – Jósika Jánosné 200 Rft
- Karolina Augusztá 500 Rft „a zűrzavarok okozta károk
pótlására”

„Asszonyi Jóltevő Egyesület” újabb bevételei a kisdedővó és előiskola számára

- 1832: Magyar Színjászó társaság komédiájának bevétele 139 Rft
- 1838-ban gr. Lázár László Nagyszebenben a főkormányshék és a dieta tagjaitól – 440 Rft
- **1838: A tanítói fizetés pótlására a „Nemes város majorság pénztárából ... Ő Felsége által kegyelmesen kirendelt segedelem címé alatt ezen évre 70 Rft ezüstben” – 175 Rft váltóban!**
- 1839-től : „báró Wesselényi Miklós által egybegyűjtött, s a farsangon kijátszott asszonyi ékszerek árából” 500 váltó rft kamata: 30 forint- **folyamatosan**
- Néma bálok bevétele
- 1841: Filtsch Károly zongoraművész hangversenye (180 váltó ft. tőkéje) kamata 10 Rft és 48 krajcár - **folyamatosan**
- 1841: B Lujza 500 Rft ajándékának kamatja – 30 Rft - **folyamatosan**
- Zeyk János „Balduina” című színdarabjának bevételeinek fele 127 Rft
- 1843 – Néhai Teleky Imréné 500 Rft alapítványának kamata 30 Rft 30 krajcár stb.

1832: a Szegények Dolgozó Intézete a Külső Monostor utcában

- Csáky Rozália **Kováts püspökön keresztül** tett javaslatot a kolozsvári tanácsnak: 1832. április 25-én döntés
- „azon intézet fenntartása tekintetében **a városi népre semmi rovatal, és a városi pénztárra semmi tereh ne háramollyon, hanem az tsak az Előrajzban megírt jövedelmekből és az önkéntes adakozásból tartassék fenn**, mellynek lehetőségit különben is előre bizonyossan remélni lehet.”
- A grófnő szerint: **a város szégyene**, hogy „60000 forint évi jövedelme vagyon, ... s nem tud 40 vagy 50 koldust elhelyeztetni, hanem a több Polgárok kárára, irtóztatására. de még veszedelmére is az utcákon hagyja henyélni, nyomorogni!” Az évi 4000 forinttal járó intézet alapítást egyedül az egyesület nem tudja vállalni.
- **Javaslata szerint a 11 fős comissióba a városnak és az egyesületnek egyaránt kell tagokat küldeni** (Sala Mihály Gub. Secretárius nevét ő javasolja) Nincs jele a javaslat megvalósulásának!

Az Ágyak' Pátronái

és

Szegények' nevei:

1.	B.	Jó'sika	Jánosné	-	-	-	Funyi Samuelné
2.	dto	dto	-	-	-	-	Miller Ágnes
3.	G.	Kornis	Jánosné	-	-	-	Nagy Istvánné
4.	G.	Csáki	Jó'sefné	-	-	-	Pap Jó'sefné
5.	G.	Bánffy	Dénesné	-	-	-	Körösi Ferentzné
6.	G.	Kálnoki	Jánosné	-	-	-	Mellovszkiné
7.	M.	Bartsai	Lászlóné	-	-	-	Sándor Ferentzné
8.	B.	Bánffy	Györgyné	-	-	-	Rásoniné
9.	M.	Bartsai	Jánosné	-	-	-	Hints Gergelyné
10.	—	—	—	-	-	-	Kis Andrásné
11.	—	—	—	-	-	-	Szakál Benedekné
12.	—	—	—	-	-	-	Üres

Kolo'svárt September' 29^{kén} 1832.

Szegények Dolgozó Intézete és Előskola, később
Augustina, később katolikus iskola

**1832. évi
elszámolásból**

Támogatói befizetések:
„az ígérő czédulákban 40
forintban váltóban,”
illetve
attól eltérően
Összesen: 1960 Rft

Támogató	Rft	Támogató	Rft
Jósika Jánosné	40	Jósika Jánosné	500
Jósika Jánosné	40	Teleki Józsefné	50
Teleki Ferencné Csapári Leopoldina	40	Miske Józsefné Bethlen Jozefa	100
Kornis Jánosné	40	Czirjék Dénes főispán	600
Béldi Vencelné Szentkereszti Rozália	40	Sonnenstein Károlyné Gréf Anna	20
Bánffy Dénesné Schilling Jozefa	40	Kováts Miklós erdélyi püspök	100
Straussenburg Dánielné Réter Erzsébet	40	Szábel Menyhért kolozsvári kereskedő	100
Szlávy Dánielné	40	Thurnné Bánffy Jozefa	25
Rhédei Lászlóné Intzédi Ágnes	40	Isak Todes Juvelir	25
Csáky Józsefné Rhédei Terézia	40	Szilágyi Móses tordai kereskedő	10

A Szegények Dolgozó Intézetének elszámolásai

Év	Bevétel váltó cédulákban		Kiadás Váltó cédulákban	
	Rft	Kr	Rft	Kr
1832**	24151	49½	23986	36
1844	11007	37	10384	24
1845	18155	44	18138	37
1847*	15321	36	14894	22
1848**	12326	8	12111	57
1849**	10604	33	10569	39

*Szakadozott, hiányos. A nőegylet tagjaitól 1015 Rft –ot kapott, gróf Teleki Pálnétól 12 Rft és 30 krajcárt, Vertán Istvánék a náluk lévő tőkét visszafizetik: 1000 Rft.
 ** Benne a kisdedóvó és előiskola elszámolása is!

A' Szegények Háza' jó folyamatjában-való tartása-körül munkálódók neveik következnek e' szerint.

Elölülője:

— Nagy Méltóságú L. B. *Jósika Jánosné* születet Gróf Csáki Rósalia Ur Aszszony ő Excellentiája.

Rendes Segédje:

Tekintetes *Ágoston Istvánné Száknovits Mária* Aszszony.

Secretariussa:

Gubernialis Secretarius Enlaki *Sala Mihály* Ur.

Bálint Mártonnak 154 Rft conventio,
portiója kifizetése 20 Rft
Bálint Mártonnénak 554 véka cipó
megsütéséért
A szolgálnak 60 Rft

1832-ben közös elszámolás:
a bevétel és kiadás mellett a
természetbeni támogatás és a
kintlévőségek (11 905 Rft)
feltüntetésével készült.

B. Bornemissza Leopold
házának földszintjén egy szoba=
szegények boltja

Számvevője:

Rationum Officialis Kollerffy *Koller Vilmos* Ur.

Perceptora:

Alább-irt Gubernialis Cancellista Sepsi Szentiványi Szentiványi *Mihály*.

Fogadói Felvigyázója:

Gubernialis Cancellista N. Batzoni *Intze Daniél* Ur.

A' Conventionált fizetés-mellett szolgálók' nevei.

Gazda:

Bálint Márton.

Gazdaszszony Főző és Sütő:

Bálint Mártonné *Betze Mária*.

Luctantia

Az az Negyven veker Jozsef, melyet Jozsef
 Jozika János ur ö Excellenciája is Groff Csáki
 Kozalia ö Nagyságának Számvetelőjével, hogy
 által vellem legyen, bizonyítom. Koldosvár
 Az 3 jászai Jozsef

Walther János
 Szegények Játéktervét
 Felügyelője.

A Dolgozó Intézet 1832. évi összes kiadásai: 23986 Rft és 36 kr.

- Szegények étellemezésére (13769 reggeli, ebéd, vacsora) **726 Rft 45 kr.**
- Dolgozó háznál munkabérekre **2205 Rft 32 kr.**
- Szamosújvári rabok munkabére **497 Rft 58 kr.**
- A munka műveléséhez szükséges nyersanyag (gyapjú) **14 042 Rft 10 kr.**
- Ványoló malomhoz szükséges materiák, mesterek bére 500 Rft
- Pokróc szövő mesternek gabonabeli fizetésre 40 Rft
- **Szilágyi Gábor boltosnak (100 ft után 5 ft) 26 Rft 34 kr**
- Günditsch Mihály szűrposztó szövőnek 3 hónapra és fára 85 Rft
- Úszómester fizetésében 157 Rft 18 kr.
- Meleg feredőkre 518 Rft 39 kr
- Fejéritő Philippinek kölcsön 400 Rft

A kisdedóvó és előskola tanulói létszámai

Létszám	1832	1839		1840		1842		1843		1844		1846	
		Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány
Katolikus	47	58	44	57	35	36	28	46	38	48	39	36	34
Református	9	12	14	15	14	9	5	13	8	9	7	7	11
Lutheránus	-	2	1	4	3	-	-	2	-	1	-	1	1
Unitárius	3	2	2	6	5	2	-	4	3	4	2	4	2
Zsidó	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Görög- egyesült	-	8	2	9	4	10	2	9	8	10	2	7	5
Összesen	61	82	63	91	61	57	35	74	57	72	50	55	53
%			43%		37,5		38%		43,5		40,9		49%
A teljes	61	145		152		92		131		122		108	

1832: Bevételek az iskolákra

- 1831. évi maradvány – 24 Rft
- Jósika Jánosné által készített paplanok árából jött be – 50 Rft
- Kováts Miklós erdélyi püspöktől s szegényebb gyermekek köntösére – 30 Rft
- Egy doctornétól a kisiskola számára – 25 Rft
- Egy grófnétól ugyan a kisiskola számára – 25 Rft
- Mélt. Domonkos Józseftől a kisiskola számára – 100 Rft
- Thun Rajmundné Bánffy Jozefától a kisiskola számára – 25 Rft
- Mélt. Rezsán úrtól a kisiskola számára – 33 Rft és 20 krajcár
- Szoknyákból, sapkákból, játékokból gyűlt a kisiskola számára – 82 Rft és 20 krajcár
- **Összesen: 394 Rft és 40 krajcár + újesztendei köszöntések váltsága: 1225 Rft = 2013 Rft és 40 krajcár**

1832: kiadások az iskolákra

• A kis iskolabeli gyermekeknek 8 pár csizmára, köntösre	106 Rft 50 kr
• 12 font gyertyára	6 Rft 12 kr
• 5 öl fa hozatala és felvágatása	46 Rft 50 kr
• A tanító, a dajka és segédje esztendei kosztja	300 Rft
• A tanító esztendei fizetése	315 Rft
• A monostori tanítóné 185, a szentpéteri 50 Rft	235 Rft
• A kis iskolaház éves cenzusa	120 Rft
• A kisgyermekek játszóhelye	30 Rft
• A leányok varrásához matéria, stb.	176 Rft 56 kr
• Összesen:	1336 Rft 48 kr

A kisdedővő és előiskola éves elszámolásai

Év	Bevétel váltó cédulákban		Kiadás Váltó cédulákban	
	Rft	Kr	Rft	Kr
1836	1007	55	1134	30
1837	723	12	1144*	-
1838	800	25	919**	25
1839	1100	15	1074	39
1840	962	26	1008**	25
1841	1732	57	1232	22
1843	2752	-	2333	59
1844	5228	29	4433	19
1845	2838	3	2736	22
1846	1802	14	1648	-

*A hiányzó 420 Rft és 48 krajcárt a Szegények Dolgozó Intézete pénztára pótolta.

* * A hiányzó 119 forintot a Szegények Dolgozó Intézete pótolta.

* * A hiányzó 45 Rft és 59 krajcárt a Szegények Dolgozó Intézete pénztárából pótolták.

Nyágyai János tanító jelentése a kisiskoláról 1830 májusában

1) Csikok tanultak egy néhány kurtá imádságot.
2) Erkölcsei Tanításokat, rövid versben foglalva.
3) Halgattak a' Beszédet a' Szent Tráistól, az Isteni Hatalom, és Jóságáról - egy A' Terméket Historiájából.
4) Olvasni, írni egyszerre tanultak az új-
jók kal forradba irván, a' betűket, mely-
eknél nagy részet a' Táblára költá-
sral leírni is alkalmasint tudják.
5) Tízig számolni, előre, és visszafelé.
6) A' Szeretet' kétt parancsolatját.
7) Gyapjút tépni.

A' lányok mind
exeket tanultak, e
mellett két pártos-
val költői, vagy
hároman, egy kis
paplant már kö-
tetteris fejt, és
veres gyapjútól.

Imádságok,
erkölcsi tanítások
versben,
Olvasás, írás,
számolás 10-ig,
Kötés, gyapjú tépés

XIX

Rajta fiud sieffeter
 Ki-ki elő lépjen
 Hadi dobokat pergeffeter
 I'ki tsak tud futyelfen.
 Egy druj sugar nyin-paripiat
 Törjen a lovasság
 I'ng nyonija előce magát
 A gyors katonaság.
trum, drum, drum.

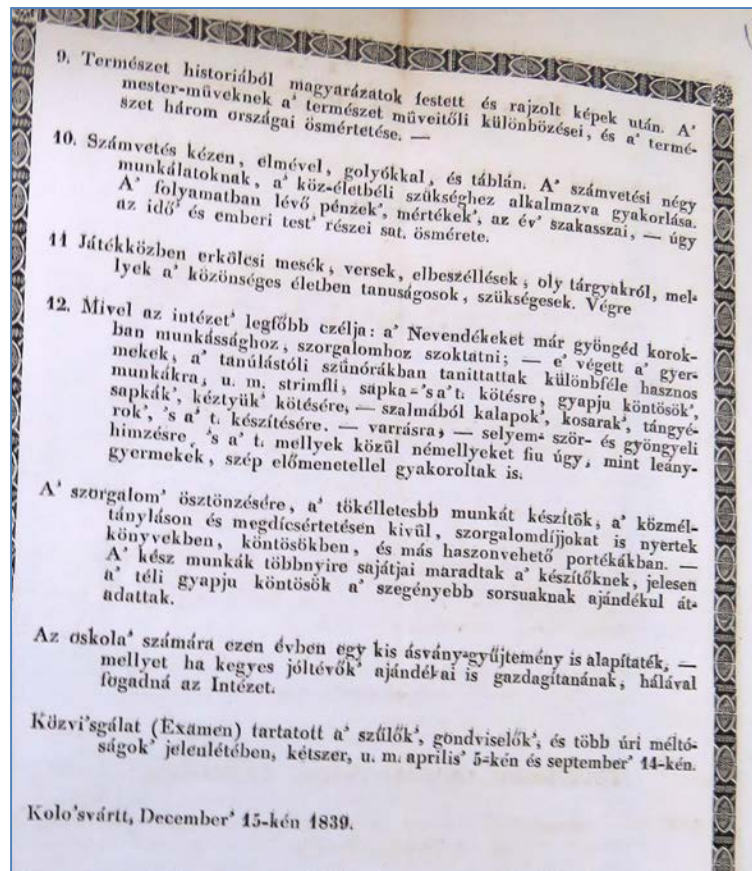
A mi kardunk vért nem ereft
 Minthogy az éle fa,
 I'itt a fogság se nagy kereszt
 Csak nevetség, tréfa,
 Tegyverre tehát legényiség
 Ki-ki elő lépjen,
 Meg verve van az ellenség
 Csak hogy meg reméljen.
drum, drum, drum.

Versek és
 mondások,
 amelyeket az
 előiskolában
 tanítottak.

N. 2. Imadlak bent Atja
 Seregeketk Ura
 Kyzajek kyzajek
 Szeregek Gámola.
 Udos leg mi ottalmozontk
 Szittontk is vizasztalontk
 Dráje je bent Atjaintk
 Dráje.
 Ad meg országunkat
 mi, kedves hazánkat,
 veszedjed jóca.
 Igazgatoinkat
 ad hoz tisztelhepünk mellán
 most is halilunk orájen
 ritket halát adván

Tanulmány' tárgyai voltak 1839-ben:

1. A' Vallás tudományból (minden felekezetűeknek különbség nélkül) az embernek Istenhez, és felebarátjaihoz tartozó kötelességei' ösmérete.
2. Minden valláshoz alkalmazható közönséges, reggeli és estvéli, úgy iskolai tanítás előtti és utáni imádságok, 's asztali áldások.
3. Erkölcsi énekek, Zongora kíséretével a' tanító által.
4. Közönséges Szent Historia, 's rövid elmélkedések az ó és új Testamontomból.
5. Erkölcsiség', becsület' és szép magaviselet' rendszabályai.
6. Könyvből a' betűk' ösmérete, szótagolás, foglalás, olvasás; — úgy az olvasásbani gyakorlás apró táblácskákra festett betűkkel, és nagy fekete táblán krétával.
7. Írás, előbb táblákon lévő porondba, azután krétával fekete táblán, végre papirosan, — a' gyermekek' kisebb vagy nagyobb korokhoz képest.
8. A' világ négy részeinek, — jelesen Európának rövid ösmértetése.

Csáky Rozália levelezése Wesselényivel (1845) az óvodás korú gyermekek vallásos nevelésének fontosságáról. A fenti tárgyak bővítésén gondolkodott! Wesselényi szerint Istenről és a mennyről beszélni gyermekeknek: „érett fontolást” kíván.

1849

Pákei Lajos pénztárnok beszámolója Csáky Rozáliának Bécsbe, 1849. december 2-án, és elszámolása 1849. december 31-ig. (1848-ban 1000 ft adományt kaptak az özvegy császárnétól gyapjú vásárlására!)

A kiseddóvó és előskola (tanító: Mezei András), valamint a Dolgozók Intézete (gondviselő: Orbán Lőrinc, gazdasszony: Détsei Sámuelné) végig működött. 1848 júniusában Kováts püspök is jelen volt az examenen! Az elszámolást közösen tették.

A bevételek közül hiányzott a bálók haszna, újévi ajándékváltság és a népkertből befolyó jövedelem. Csak a veteményes kertet művelték.

A városnál lévő 8500 váltó forint tőke után egy negyedévre 127 Rft és 30 krajcáruk volt.

A tanító fizetésének pótlására kaptak a városi majorság pénztárából 30 Rft 15 krajcárt.

A nagyenyedi menekültek közül tizet tápláltak, s összesen 6716 személyt. Ápolónőt kellett fogadniuk (75 Rft). Munkabérben kifizettek 964 Rft és 16 krajcárt.

A magyar bankjegyek beszédetése miatt 1849. aug. 26-án 780 váltó ft és 38 krajcárt adtak be (nyugta ellenében).

A császári katonaság augusztusi állomásozása során „földig lerombolt és elégetett” kerítésre 168 Rft és 10 kr. ment el

Munkabérekkel restanciában maradtak.

A pokrócokat biztonságos helyen kellett őrizni, a szobáért fizetni kellett.

Kolozsvár városától nem lehet többet várni, a pokrócokat az olcsóság miatt nem lehet eladni – szükség van az özvegy császárné, Karolina Augusztá támogatására! Ezért kaptak 500 váltó forintot tőle!

Pákei magyarázata,
hogy miért nem tudnak több
bevételhez jutni.

Kováts püspök Gyulafehérvárt
van, s... „talán ide sem jöhet”

Az Uraságok Magyarországra
kimentek, vagy falusi jószágra.

A város népére a katonatartás,
hadisarc miatt nem lehet
számítani, saját élelmét sem
keresi meg.

A helyreállítás és újrakezdés
éve 1850 lenne, de a grófnő
november 30-án, Bécsben
elhunyt!

város van, s gyengélkedő egészsége, s más akadályok miatt messze-
ság salán ide sem jöhet. Kolosvárról, ennek már több ízben a leg-
jélelmecebb helyreketen léte miatt, az Uraságok többire mind MOr.
szágra ki mennek, az itt maradossáhnak pedig falusi jószágra a du.
híngő iszonyu polgári háboru marataikáivá valván, jövedelem nélkül
maradtak, - a város népére, semmidek Katona tartás terhe mellett, raj,
jant hadi sárcz rovasott, s a csaknem egészen jövedelem is kereset nél,
kül maradt szegény polgár, usolsó fillereit is kényeztet annak lefizet,
sére beadni, csak hogy további kedvelenséget elkerüljön, - s emmél fogva
a lakósság, nem hogy közzévetelokra adakozhatnék, de sőt mindennapi
élelmére is hári szükségére valóját is alig s. alig keresheti meg.
A dolog ily állásában azért meliorat excellentiád a föld nem lézési né,
künk hibául nem tulajdonítani, s, bölcsessége szerint valami más mod,
rol gondoskodni, mi által e hiány az inséretnek kijosoltassék.

A téma kutatásának konklúziója: a személyes levelezésben megjelenő közléseket célszerű további forrásokkal ellenőrizni!

A levelek híradásaiból csupán Csáky grófnő oktatás iránti érdeklődését olvasnánk ki.

A források alapján azonban a Jóltevő Asszonyi Egyesület által létrehozott óvoda és előiskola folyamatos működése az ellátáshoz és működtetéshez szükséges források és kedvező körülmények megteremtését is megkövetelte.

A Szegények Dolgozó Intézetének 1832. évi létrehozása után sokrétű szervezés kellett annak működéséhez, egyre újabb kezdeményezések felvállalásával.

Szoros együttműködés alakult ki a két szervezet között:

A vezetésben ugyanazok a személyek kaptak fontos, irányító szerepet.

A költségek előteremtésében kölcsönösen egymás támogatói voltak.

A munkabér kifizetése (dolgozó szegények – tanítók, dajkák és segítők) mindkét intézmény kiadásai között jelentős arányú.

Helyileg is egymás mellett található a két intézmény.

A császári udvar támogatását élvezték (özvegy császárné támogatása).

A lányok tanítójának keresése 1850-ben már az ujjászervezés jele, azért van a levelezésben jelentősége, mert 1849-ben csak a fiúknak volt tanítója.

A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE

Az MTA programsorozata

KÖSZÖNÖM
A FIGYELMET!

mta.hu

